

XI. DANI
dr. Franje Račkoga

Fužine, 23. studenoga 2012.

Urednik
Akademik Petar Strčić

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci
s Područnom jedinicom u Puli,
Udruga dr. Franjo Rački Fužine
i Osnovna škola Ivanke Trohar Fužine

pozivaju Vas na

XI. DANE

dr. Franje Račkoga

Uz 80. obljetnicu crkve u Vratima

Fužine, 23. studenoga 2012.

Fužine, 23. studenoga 2012.
11,00 sati, Vijećnica Općine Fužine

Predvorje Doma kulture Fužine

- Izložba fotografija u povodu 80. obljetnice crkve Majke Božje Lurdske u Vratima
- Kulturno-umjetnički program učenika OŠ Ivanke Trohar Fužine

XI. znanstveno-stručni skup

Svečano otvorenje

Proslovi:

Akademik Pavao Rudan, glavni tajnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Marinko Kauzlarić, načelnik Općine Fužine

Izlaganja:

I. Život i djelo dr. Franje Račkoga

Akademik Petar Strčić, Rijeka:

Franjo Rački u interpretaciji Mirjane Gross

Dr. sc. Marinko Vuković, Zagreb:

Ostavština dr. Franje Račkoga u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti – arhivistički osvrt

II. Crkve i župe Gorskoga kotara

Silvija Polak-Mance, prof., Rijeka:

Antun Golik o svetištu Gospe Lurdske u Vratima kod Fužina

Goran Moravček, Kastav:

Sakralna baština Gorskoga kotara

Dr. sc. Marko Medved, Rijeka:

Župa sv. Hermagore i Fortunata u Gerovu: prilog
poznavanju akvilejskih prvomučenika

Vlč. Vjekoslav Kovač, dipl. teolog, Rijeka:

Svetište Majke Božje Svetogorske – biser goranske
pučke pobožnosti

Dražen Starčević, Fužine:

Župa svetoga Jurja – Lič

Rasprava

SAŽETCI IZLAGANJA

Akademik PETAR STRČIĆ
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zagreb

FRANJO RAČKI U INTERPRETACIJI MIRJANE GROSS

Franjo Rački (Fužine, 25. studenoga 1828. – Zagreb, 13. veljače 1894.) – zahvaljujući svojemu opsežnome političkom, historiografskom, kulturnom i organizacijskome djelovanju – često je razmatran u djelu niza znanstvenika, stručnjaka i publicista, a u prvome redu historiografa. Među njima je i nedavno preminula veoma istaknuta znanstvenica i sveučilišna profesorica Mirjana Gross (Zagreb, 22. svibnja 1922. – 23. srpnja 2012.). Objavila je o Račkome zasebne članke i ocjene ili govorila o njemu u drugim napisima i u svojim knjigama, da bi 2004., u povodu 110. obljetnice njegove smrti, edirala i veoma opsežnu knjigu (na čak 523 stranice): „Vijek i djelovanje Franje Račkoga“. Gross je u njoj isticala da se Franjo Rački kao svećenik, historiograf, političar, ideolog, nacionalni prvak itd., u svojem cjelokupnome djelovanju, uz ostalo, napose pažljivo koristio vrelima te je i time bio primjer drugima. Sve to M. Gross znalački inkorporira u opće i zasebne odrednice koje karakteriziraju napose povijest njegove upravno rasparčane Hrvatske u Habsburškoj Monarhiji, uglavnom u rukama austrijsko-nemškutarskih, mađarsko-mađaronsko-ungarskih i talijan-

sko-talijanaških vladajućih struktura, dakle teško ugroženoga hrvatskoga naroda, ali i drugih Slavena u Habsburškoj Monarhiji. Autorica je dala lijep i koristan primjer kako znanstvenici i stručnjaci trebaju prilaziti istraživanju i objavljivanju rezultata proučavanja života i djela zaista znamenitih i zaslužnih pa i općenito poznatih velikana, kakav je i za autoricu bio Franjo Rački, pa mu je na svoj način – knjigom dala velik spomenik.

Dr. sc. MARINKO VUKOVIĆ
Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
Zagreb

OSTAVŠTINA DR. FRANJE RAČKOGA U ARHIVU HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI – ARHIVISTIČKI OSVRT

Ostavština prvoga predsjednika Jugoslaven-ske akademije znanosti i umjetnosti, povjesni-čara dr. Franje Račkoga, pohranjena je nakon njegove smrti u Akademijin Arhiv i Knjižnicu. Arhivsko je gradivo u Akademijin Arhiv, po želji F. Račkoga, preuzeo Tadija Smičiklas. Preuzeto je ukupno deset svežnjeva rukom pisa-noga gradiva nastalog od kraja 18. stoljeća do smrti F. Račkoga. Nakon preuzimanja gradiva u Arhiv prvo sređivanje obavio je Akademijin suradnik dr. Jakov Benković, profesor Visoke bogoslovne škole u Đakovu. On je cjelokupnu korespondenciju složio po autorima. Konačno sređivanje fonda i katalogiziranje obavila je dr. Mirjana Gross, asistentica Akademijina Zavo-da za povijesne znanosti. Tada je gradivo po-novno složeno i inventarizirano te je postalo dostupno za znanstvena istraživanja.

Danas se u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti ova ostavština čuva kao osobni arhivski fond Franjo Rački. Fond je strukturalno podijeljen na osam serija, a neke serije podijeljene su i na podserije. Najveći dio fonda odnosi se na korespondenciju Račkoga s

raznim osobama iz znanstvenoga, političkoga, kulturnoga i vjerskoga života. Od toga je najveći dio pisama koja su upućena Račkom. Zнатan su dio ostavštine pisma upućena od raznih ustanova, te anonimna i nečitljiva pisma upućena Račkomu. Slijede zatim: skupina pisama koja je Rački pisao raznim osobama; skupina koju čini zbirka pisama različite provenijencije koju je Rački sakupio tijekom života; zbirka personalne dokumentacije koju čine dokumenti o rođenju, školovanju i službovanju F. Račkoga; skupina *miscellanea*. Na kraju je skupina koja se odnosi na znanstveni rad F. Račkoga u kojoj se nalaze razna regesta, ispisi i sastavci.

SILVIJA POLAK-MANCE, prof.
Udruga "Dr. Franjo Rački"
Fužine

ANTUN GOLIK O SVETIŠTU GOSPE LURDSKE U VRATIMA KOD FUŽINA

Svećenik Antun Golik je nakon punih 26 godina službovanja morao napustiti Senj i otići u Rim, krajem rata 1945., kako bi spasio vrijednu arhivsku građu senjskoga biskupskog arhiva i riznice. Od tada je u Papinskome hrvatskom zavodu sv. Jeronima. Proživljavajući sudbinu prognanoga i izbjegloga hrvatskog čovjeka, dvije godine prije smrti, 1958. objavljuje knjižicu koju posvećuje Gospi Lurdskoj u Vratima kod Fužina, te „ovaj spomen-spis postavlja na sveti oltar Lurdske Gospe“.

Golik o svome kraju daleko iz tuđine piše s velikim zanosom te se može osjetiti da njegovo srce tuče za dragu mu domovinu i goranski rodni kraj. Učinit će se svakomu Vratarcu važni detalji kojima Golik opisuje početke izgradnje, kopanje temelja, postavljanje kamena temeljca „koji je blagoslovljen godine Gospodnje 1929. po svećeniku A. Goliku“, uređenje unutrašnjosti, podizanje skupocjenoga oltara, dolazak i postavljanje kipa Gospe Lurdske koji je nabavljen i blagoslovljen u Lurdu, postavljanje i posveta crkvenoga zvona, ozračje oduševljenja među Vratarcima, jer u tome je zapisana njihova povijest, dio života; upravo su ti naši stari

podigli vratarsku crkvicu, a najzaslužniji je u svemu bio vratarski sin, svećenik A. Golik.

Posebno treba istaknuti činjenicu da je 1954., kada je A. Golik već djelovao u Rimu, papa Pio XII., proglašavajući liturgijsku svetkovinu Majke Božje, blagoslovio zastavu Majke Božje Lurdske u Vratima, koju su izradile časne sestre milosrdnice iz Zagreba, a dodijeljena je Zavodu sv. Jeronima u Rimu. Tom je prigodom Gospinu svetištu u Vratima dodijeljena i papinska medalja. Tim je činom Gospa Lurdska u Vratima uvrštena uz najveća, danas nezaobilazna hrvatska marijanska svetišta, koja navodi A. Golik.

SAKRALNA BAŠTINA GORSKOGA KOTARA

Sakralna baština Gorskoga kotara izuzetno je vrijedna i bogata, ali nedovoljno je poznata stoga što ne postoji cjelovitije istraživanje o njoj. Slabo naseljen i prometno nepovezan, ali istovremeno prohodan osmanlijskoj vojnoj sili na putovima njihovih osvajanja, Gorski kotar je do početka 18. stoljeća bio zaista „Đavolji vrt“ (*Hortus diabolici*), kako su ga nazivali stari, rijetki putopisci koji su zabasali u taj gorski šumoviti kraj prepun svakojakih opasnosti. Stoga se i stalna naselja pojavljuju na rubnim goranskim područjima uz rijeku Kupu, odnosno u zaleđu Vinodola kao posjedi vinodolskih kaštela. Prve crkve grade Frankopani, koji su naseljavali Gorski kotar na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće kako bi zaustavili turska osvajanja.

U Gorskome kotaru se stoga, slijedom povijesnih (ne)prilika, dotiču dvije vjerske zajednice – rimokatolička, organizirana u dvije crkvene pokrajine i 25 župa s oko 110 crkava i kapela, koja se prostire na čitavome goranskom području te pravoslavna sa svojim duhovnim središtem u Gomirju, gdje je najzapadniji manastir Srpske pravoslavne crkve u Europi, utemeljen na prijelazu između 16. i 17. stoljeća s

formiranjem prvih srpskih naselja u Gomirju, Vrbovskom i Moravicama.

Dvije povijesne ceste – Karolina, izgrađena tridesetih godina 18. stoljeća, i Lujzijana, predana u promet početkom 19. stoljeća – kao i željeznička pruga otvorena 1873. godine odredili su razvoj naselja te organizaciju vjerskoga života i izgradnju crkava i kapela na goranskome području.

Dr. sc. MARKO MEDVED, doc.
Teologija u Rijeci
Područni studij Katoličkog bogoslovnog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

**ŽUPA SV. HERMAGORE I FORTUNATA
U GEROVU:
PRILOG POZNAVANJU AKVILEJSKIH
PRVOMUČENIKA**

Župa Gerovo jest najstarija župa u Gorsko-me kotaru. Posvećena je svetom Hermagori biskupu i Fortunatu đakonu koji su mučeništvo podnijeli u prvome stoljeću u Akvileji. Prisutnost kulta tih svetaca svjedoči o vezama Gerova s patrijarhijom u Akvileji, metropolitansko-me središtu koje ne samo da je okupljalo biskupije u današnjoj zapadnoj Hrvatskoj nego je imalo prvorazrednu važnost za kristijanizaciju Hrvata. Na temelju rada grupe znanstvenika i novih spoznaja unutar hagiografije 2008. izdana je kritička studija korpusa akvilejskih i istarskih pasija, koji je uredila Emanuela Colombi i izdao Talijanski povijesni institut za srednji vijek (*Le Passioni dei martiri aquileiesi e istriani*, Istituto storico italiano per il medio evo. Fonti per la Storia della Chiesa in Friuli dell'Istituto Pio Paschini – Udine. Serie medievale, 7. sv. I, Roma, 2008., 621 str.). Među objavljenim izvještajima o mučeništvu prvorazredno mjesto ima *Passio Hermagorae et Fortunati* koji, sistematskim proučavanjem hagiografskih rukopisa, analizi-

ra znanstvenik Paolo Chiesa. Kada govorimo o pasijama, uz *Acta martyrum* i *Martyria*, mislimo na opise i ispovijesti vjere i mučeništva jednoga ili više kršćana. Radi se o vrstama spisa, i posebnome književnom rodu, različitim jedan od drugoga i po opsežnosti i po vremenu nastanka, na temelju kojih nastaje *hagiografija*. *Passio Hermagorae et Fortunati* jest temeljni tekst o apostolicitetu akvilejske Crkve. Prvi njezin biskup Hermagora bio bi učenik i nasljednik evanđelista Marka, koji je bio učenik svetoga Petra. *Passio* se sastoji od dva dijela: prvi dio – „Markov“ – pokazuje djelovanje evanđelista u Akvileji i njegova nasljednika Hermagore, a drugi dio – „hermagorski“, klasični – opisuje proces i mučeništvo prvoga biskupa.

Velečasni VJEKOSLAV KOVAČ, dipl. teolog
Župa Svete Obitelji, Pećine
Rijeka

SVETIŠTE MAJKE BOŽJE SVETOGORSKE – BISER GORANSKE PUČKE POBOŽNOSTI

Riječka nadbiskupija, uz najpoznatije marijansko svetište na Trsatu, u svojoj riznici marijanske baštine ponosno ističe i svetište Majke Božje u zelenilu Svete Gore kraj Gerova, biser pučke pobožnosti i duhovne povijesti u srcu Gorskoga kotara. Hodočasničko svetište *Majke Božje Svetogorske* ili *Majke Božje Karmelske* svjedoči o dubokim kršćanskim korijenima i stoljetnoj tradiciji ne samo goranskoga i primorskoga kraja već i susjednoga slovenskog naroda. Sveta Gora ima slavnu prošlost jer se tu na proštenje hodočastilo iz šest biskupija, a brojnost štandova i ognjišta svjedoči da je bilo mnogo hodočasnika. Iz biskupskih vizitacijskih bilježaka razabire se kako su brojni hodočasnici, a također i svećenici, rado dolazili na svetogorsko proštenje, zanimali se za prilike i potrebe domaćih ljudi te ih svojim propovijedima tijekom brojnih misnih slavlja i višednevnim ustrajnim ispovijedanjem poticali na čestit kršćanski život. Trodnevno proštenje na blagdan Male Gospe, tzv. *Garski sejmon*, najveći je „magnet“ za domaći vjernički puk, broj-

ne hodočasničke grupe i sve ljude dobre volje. Hodočasnik koji dolazi u impozantno svetište *Majke Božje Svetogorske* pred čudotvorni kip *Gospe od Milosti* na svojevrsan način uronjen u zajedništvo svih onih vjernika koji su tijekom stoljeća molili u svetištu; s goranskom šumom i prirodom koja okružuje svetište, a čijoj se ljepoti divi i za koju osjeća da je mora poštovati; s domaćim goranskim čovjekom čije se trpljenje, trud i nada na raznolik način očituju u svetištu, i čiji su duh i umjetnost u njemu ostavili višestruke znakove vjere i ljubavi.

DRAŽEN STARČEVIĆ,
predsjednik Etnografske udruge "Sv. Juraj"
Lič

ŽUPA SVETOGA JURJA – LIČ

Lič je jedno od najstarijih naselja Gorskoga kotara. Prvi put se spominje u hrvatskim dokumentima 1364. godine kada dolazi u posjed goričkih knezova. Vrlo je rano uočen strateški položaj Liča kao zaštita prodora Turaka prema primorju i Kranjskoj pa ga Zrinski naseljavaju Bunjevcima Krmpoćanima. Tako su najveće seobe Bunjevaca na područje Liča zabilježene 1605. i 1627. godine. Za vrijeme prve seobe Zrinski uz naselje i utvrdu gradi i crkvu za nove naseljenike.

Iz dostupnih povijesnih dokumenata vidljivo je da su na području Liča postojale četiri crkve: svete Marije Magdalene, svetoga Ivana Krstitelja, svetoga Jurja i Majke Božje Snježne. Za prve dvije crkve nije poznata godina gradnje, dok se za župnu crkvu sv. Jurja spominje 1662., a crkva BDM Snježne prvi je put spomenuta 1733. godine. Ipak, ove godine treba uzeti s rezervom jer je iz zamolbe Ličana caru Rudolfu II. vidljivo da oni na području Liča 1605. već nalaze izgrađene crkve sv. Ivana i sv. Jurja. Župa Lič utemeljena je 1807. godine.

U Liču se svake godine svečano obilježava Dan mjesta i župe Lič – Jurjevo (23. travnja) te blagdan Majke Božje Snježne (5. kolovoza) s tradicionalnim hodočašćem od 1733. godine do danas.

XI. DANE DR. FRANJE RAČKOGA
omogućili su:

- Primorsko-goranska županija
- Općina Fužine

Kontakti:

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci
Gjure Ružića 5, 51000 Rijeka
tel. 051/355-800
e-pošta: rizavod@hazu.hr

Osnovna škola Ivanke Trohar
Breg 124a, 51322 Fužine
tel. 051/835-167
e-pošta: os-fuzine-001@skole.t-com.hr

Bilješke:

Nakladnik

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Zrinski trg 11, Zagreb

Za nakladnika

akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

Tehnički urednik

Ranko Muhek

Naklada

400 primjeraka

Tisak

Tiskara Zelina d.d.